

**TURU-
UURINGUTE
AS**

Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring 2024

Grete Arro (Tallinna Ülikool)
Esta Kaal (Tallinna Ülikool)
Mihkel Kangur (Tallinna Ülikool)
Vaike Vainu (Turu-uuringute AS)

Uuringu taust ja metoodika

- Elanike keskkonnateadlikkuse uuringuid on Kliimaministeeriumi (end Keskkonnaministeeriumi) tellimusel läbi viidud kaheaastase intervalliga alates 2010. aastast.
- 2024. aasta uuring viidi läbi Kliimaministeeriumi, Tallinna Ülikooli ning Turu-uuringute AS-i koostöös.
- Üle Eesti küsitleti veebi teel 1010 vastajat. Vastasid inimesed vanuses 15-74.
- Valim on proportsionaalne vastajate soo, vanuse, rahvuse ja elukoha (maakond ja asulatüüp) lõikes.
- Uuringu teemad:
  - Arusaamad keskkonnateadlikkuse olemusest ja enesehinnanguline keskkonnateadlikkus;
  - Hinnangud keskkonnaalase teabe kättesaadavusele;
  - Mure keskkonnaseisundi pärast;
  - Eneseraporteeritud keskkonnahoidlik käitumine, selle tunnetatud motivaatorid ja takistused;
  - Arusaam looduse iseväärtusest ja toetus keskkonnahoidlikele ühiskondlikele struktuursetele muutustele;
  - Teadlikkus kliimamuutuste põhjustest ja tagajärgedest ning probleemi teadvustamine;
  - Tunnetatud seotus loodusega;
  - Epistemoloogilised uskumused (arusaamad teadmiste olemusest ja kujunemisest).
- Osa teemadest/küsimustest on samad mis varasemates uuringutes, mis annab võimalusi teha ajalisi võrdlusi.

Arusaamad keskkonnateadlikkusest

Mis Teie arvates iseloomustab keskkonnateadlikku inimest?

Hoolimine loodusest (ja tulevikust), keskkonna hoidmine ning huvi keskkonnahoiu vastu (27% vastanutest)

Kriitiline mõtlemine, informeeritus, aktiivsus ja kaasärääkimine keskkonnateemadel (25%)

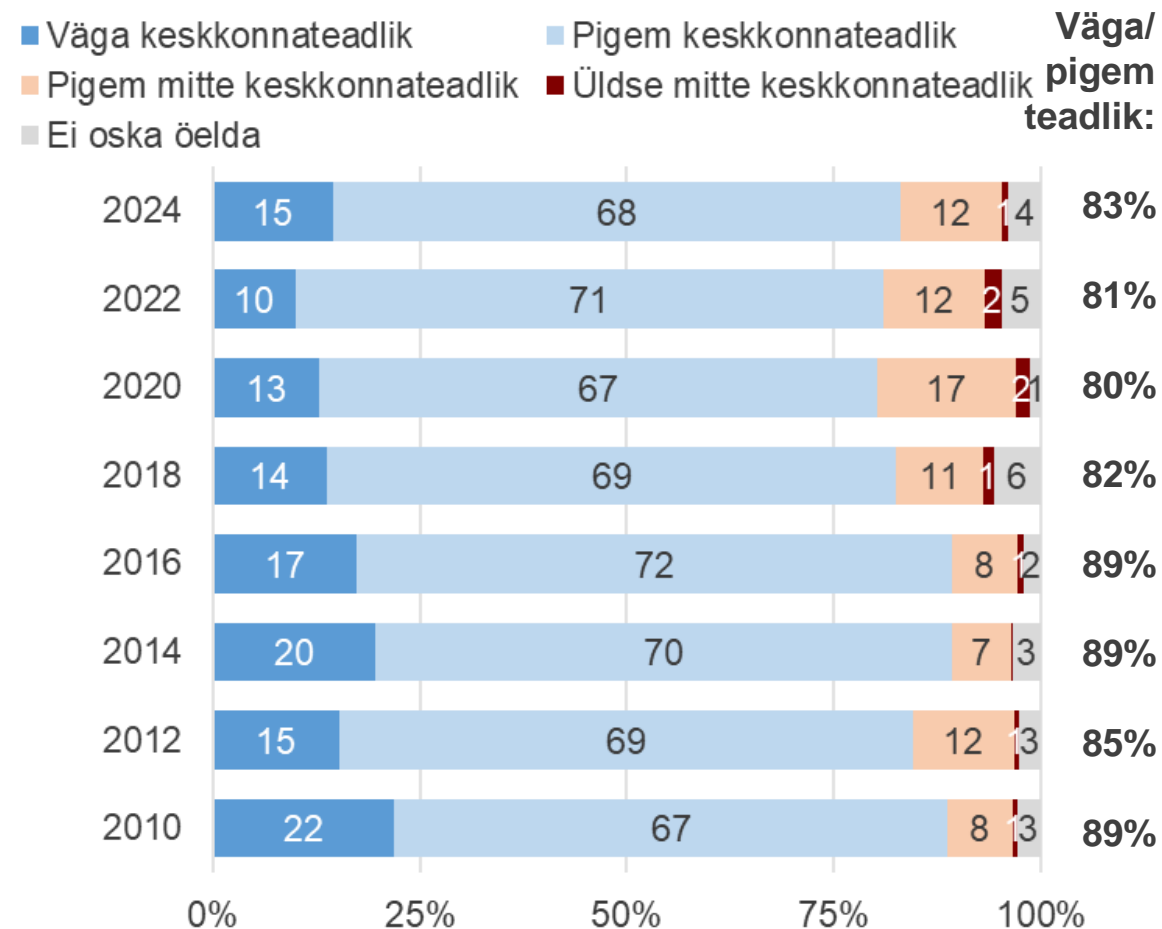
Roheline eluviis, taaskasutus, tarbimise piiramine ja ökoloogilise jalajälje vähendamine (25%)

Korrektne jäätmete käitlemine/prügi sorteerimine (24%)

Kasvanud on keskkonnateadlikkuse seostamine **negatiivsete märksõnadega** (fanatism, liiga palju vaba aega, rohehullus, lollus): 2022. a 4% ja 2024. a 8% vastajatest.

Hinnang oma keskkonnateadlikkusele

Kuivõrd keskkonnateadlik Teie enda hinnangul olete?

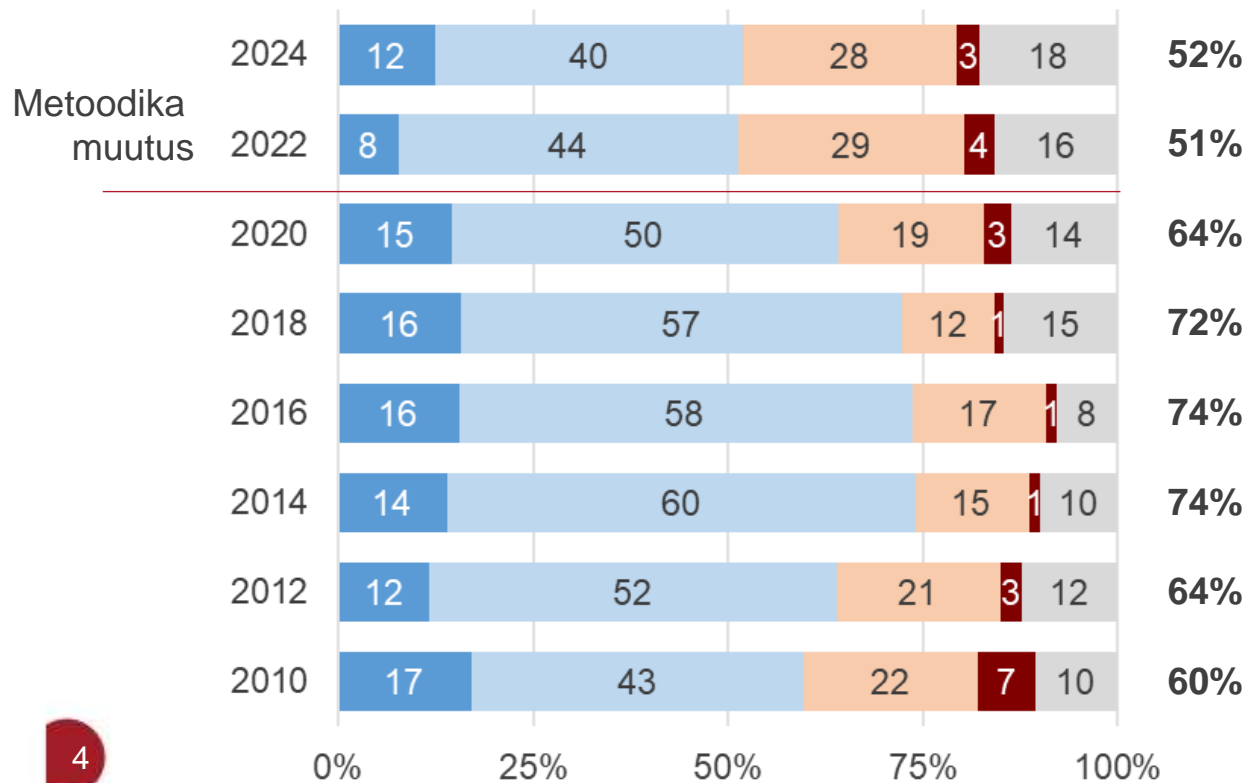
Nõrk positiivne seos käitumise ja teadmistega.

Keskkonnainfo kättesaadavus

Kas Teie arvates on keskkonnavaline informatsioon kogu Eesti kohta hästi kättesaadav?

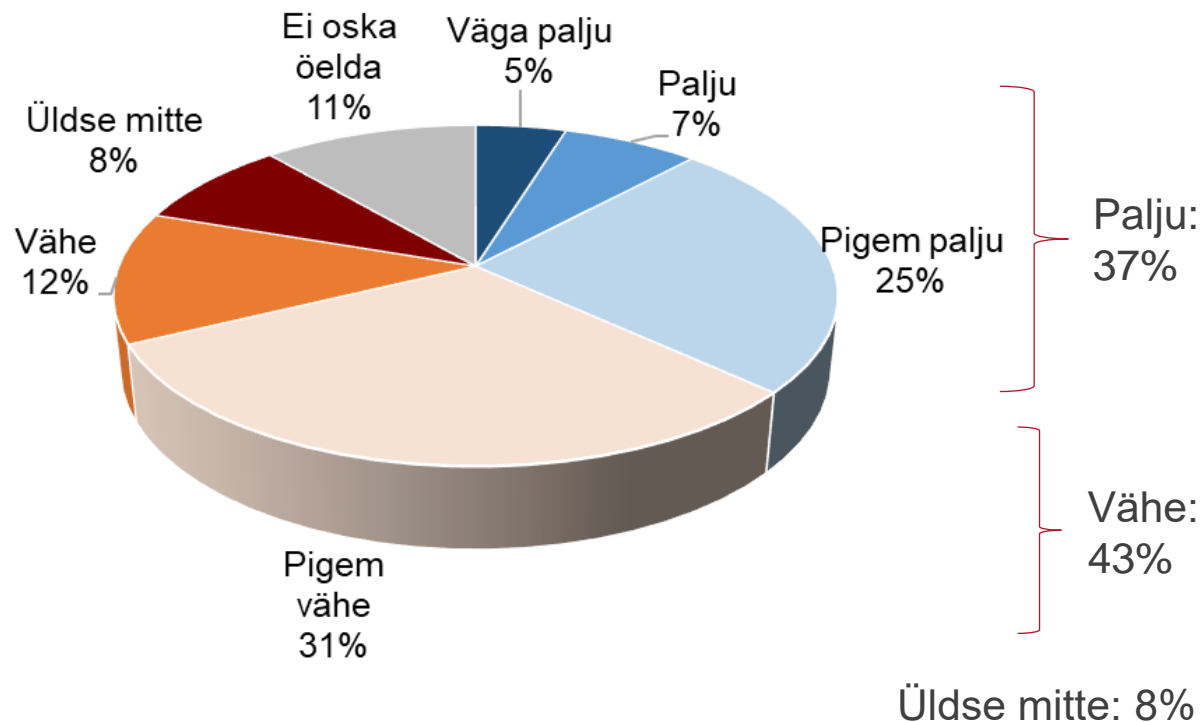
■ Täiesti kättesaadav   ■ Pigem kättesaadav
■ Pigem mitte kättesaadav   ■ Üldse mitte kättesaadav
■ Ei oska öelda

**Väga/
pigem
kättesaadav:**

Hinnangud kliimamuutuste mõjule

Mil määral võivad kliimamuutuse tagajärjed lähemate aastate jooksul Teie elu mõjutada?

Teadlikkus kliimamuutustest

Kliimamuutuste tekke **põhjuseks** peeti (ankeedis loetletud teguritest) kõige sagedamini juurdekasvu ületavat metsaraiet ning kiirmoe tarbimist. Keskmise teadlikkuse skoor oli 6 (max väärtus 12).

Tegevustest, mis aitavad kliimamuutusi **leevendada**, märgiti (nimekirjast) kõige sagedamini liigirikaste metsa- ja niidukoosluste hoidmist/taastamist ning tarbimise üldist vähendamist. Keskmise teadlikkuse skoor oli 6 (max väärtus 13).

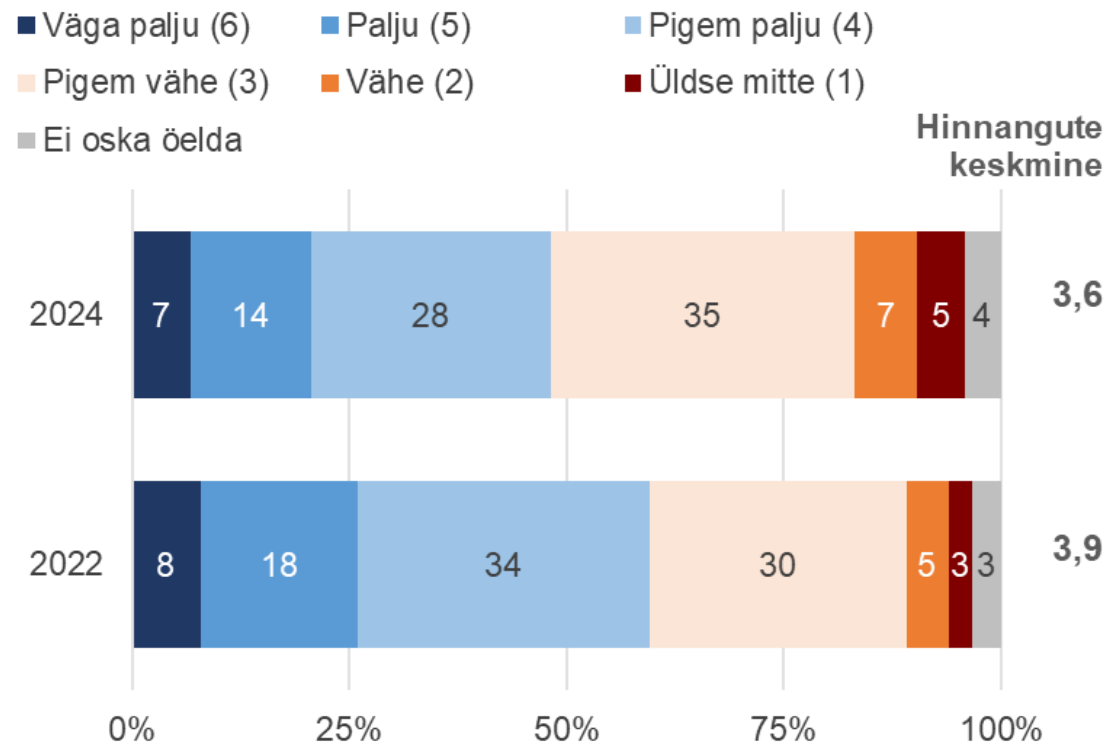
Kliimamuutuste **tagajärgedeks** peetakse (nimekirjast) kõige sagedamini metsatulekahjude sagenemist ning maailmamere veetaseme tõusu. Keskmise teadlikkuse skoor oli 7 (max väärtus 11).

Võrreldes 2020. aastaga on teadlikkus kliimamuutusi leevendavatest tegevustest ning kliimamuutuste tagajärgedest paranenud.

Mure oma kodukohta keskkonna seisundi pärast

Kuivõrd olete mures oma kodukohta keskkonna seisundi pärast täna?

Väga palju/palju/pigem palju:
48%
↑
60%

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvatatud 6-palli skaalal, kus 6=väga palju ja 1=üldse mitte. Skaala keskväärtus on 3,5 palli.

Regioonide võrdluses on mure kõrgeim:

Kirde-Eestis - põlevkivi kaevandamisest/töötlemisest tulenevad keskkonnaprobleemid?

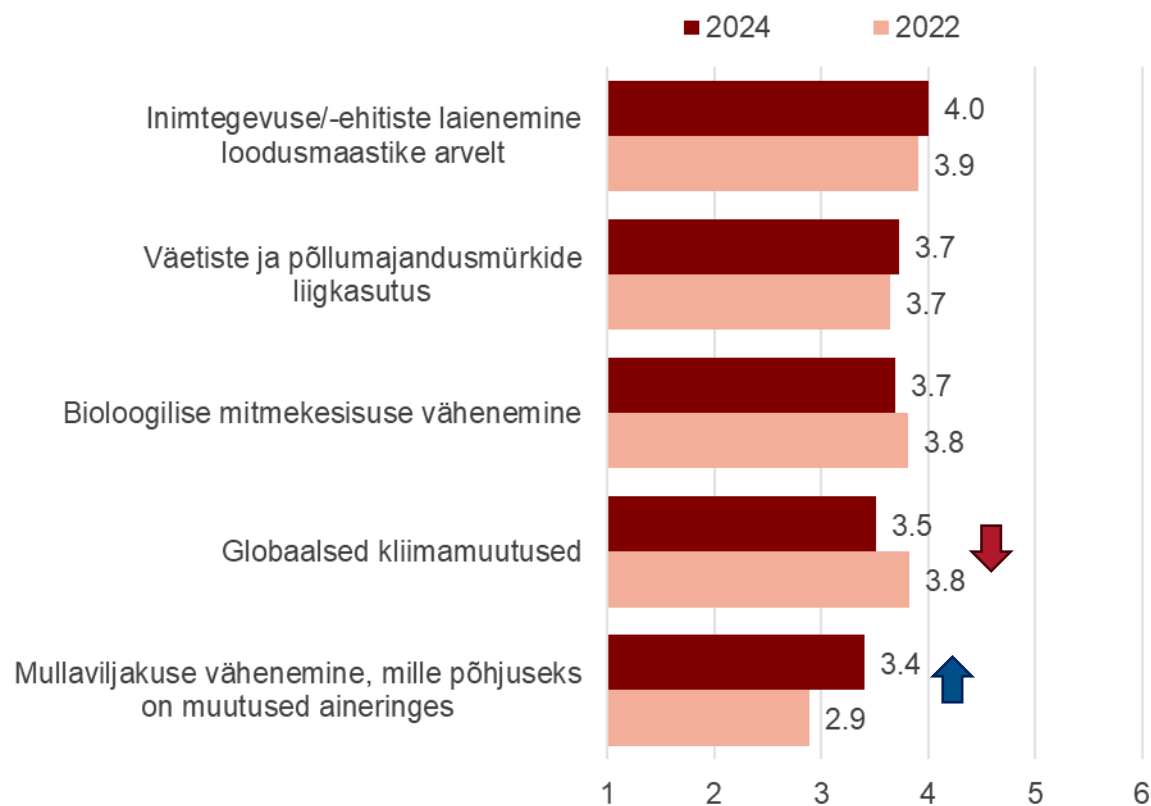
Tallinnas - suurlinnadele omased probleemid, nt õhusaaste, prügi?

Keskkonnaprobleemid, mille üle kõige sagedamini muretseti:

- prügistamine/ prügi sorteerimata jätmine
- kliimamuutus, inimeste/institutsioonide hoolimatus/ületarbimine

Mure keskkonnaprobleemide üle

Kuivõrd olete viimase 2 aasta jooksul tundnud muret mõne järgneva teema pärast?

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvatud 6-palli skaalal, kus 6=väga palju ja 1=üldse mitte. Skaala keskväärtus on 3,5 palli.

Mure globaalsete kliimamuutuste üle on veidi vähenenud. Samas ilmnes uuringust ka see, et elanike teadlikkus kliimamuutuste tagajärgedest on kasvanud.

Võimalikud põhjused, miks kliimamuutuste üle muretsetakse vähem:

Julgeoleku- ja majandusprobleemid on mure keskkonnateemade üle (ajutiselt) tahaplaanile tõrjunud? Globaalsete keskkonnaprobleemide kompleksust tajudes tunnetatakse enda võimalusi neid mõjutada liiga vähestena?

Muretsemine on mõistlik?

Mured keskkonnaprobleemide pärast koondusid ühte faktorisse, teisisõnu: inimesed, kes kalduvad muretsema ühe probleemi pärast, väljendavad muret ka teiste keskkonnaprobleemide pärast.

Inimesed, kes rohkem keskkonnaprobleemide pärast muretsevad, käituvad keskkonnahoidlikumalt.

Paremate keskkonna-alaste teadmistega inimesed kalduvad keskkonnaprobleemide üle ka enam muretsema.

Eneseraporteeritud keskkonnahoidlik käitumine

Mida Teie ise teete igapäevaselt keskkonna hoidmiseks? – Spontaanne vastus

Spontaanselt nimetati oma igapäevaste keskkonda hoidvate tegevustena kõige sagedamini prügi ja jäätmete sorteerimist.

Samas on kasvutrendis ka keskkonnakahjusid ennetavate tegevuste, nt tarbimise piiramise nimetamine.

	2018	2020	2022	2024
Sorteerib prügi	56%	61%	57%	63%
Ei viska prügi maha, ei vii prügi loodusesse / metsa alla, korjan koera järelt	23%	26%	27%	25%
Tekitab vähem prügi/toidujääke, piirab plastiku kasutamist/tarbimist, kasutab asju seni, kuni võimalik	4%	10%	21%	24%
Vähendab autosõitu, liikleb rattaga/ühistranspordiga/jala, ei lenda lennukiga	9%	14%	24%	20%
Säästab vett, elektrit, kasutab keskkonnasäästlikku kütet	14%	15%	13%	17%
Tegeleb taaskasutusega	2%	6%	10%	11%
Koristab prahti, korrastab loodust	4%	9%	4%	7%
Hoiab loodust, jälgib, et hoitaks	3%	10%	6%	6%
Piirab kilekottide kasutamist, käib poes oma kotiga	8%	8%	6%	5%
Kogub biojätmeid, teeb komposti	3%	2%	4%	5%
Viib jätmed (nt ohtlikud jätmed, taara) kogumispunkti	6%	5%	8%	5%
Piirab keemia kasutamist	2%	2%	2%	4%
Kasvatab ise toitu, ei kasuta aias keemilisi väetisi	3%	6%	5%	4%
Ei niida (sageli) muru			2%	3%
Kasutab ökonoomset autot / mahekütust, sõidab ökonoomselt		2%	2%	3%
Ostab mahetoitu / kodumaist toitu	0%	1%	2%	3%
Vähendab lihasöömist, on vegan/taimetoitlane	4%	3%	4%	3%
Istutab puid		2%	1%	1%
Muu	6%	7%	6%	8%
Ei tee midagi	4%	2%	5%	5%
Ei oska öelda, vastamata	8%	3%	4%	3%

Eneseraporteeritud keskkonnahoidlik käitumine

Keskkonnahoidlik käitumine on keskmisest levinum järgmistes elanikkonnarühmades:

- Naised
- Eestikeelsed elanikud
- Kõrgharitud

Võrreldes 2022. aastaga on veidi sagenenud:

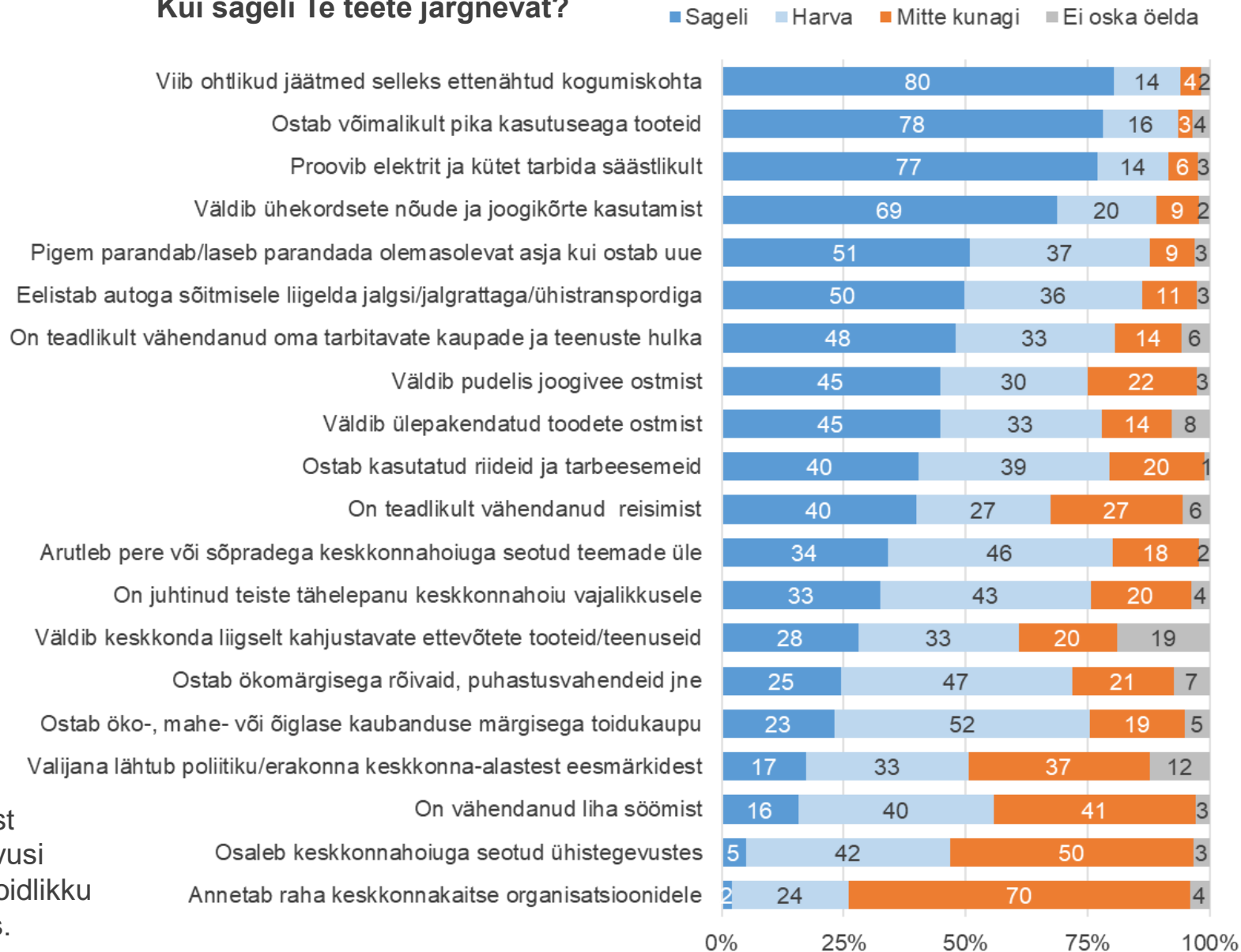
- võimalikult pika kasutuseaga toodete ostmine (74%→78%)

Veidi vähenenud:

- teadlik reisimise vähendamine (45%→40%)
- pudelis joogivee ostmise teadlik vältimine (50%→45%)
- ühekordsete nõude/joogikörte kasutamise vältimine (74%→69%)

Kõige sagedamini põhjendati keskkonnahoidlike harjumuste puudumist sellega, et on olulisemaid igapäevategevusi (kui kõnealune tegevus), st keskkonnahoidlikku käitumist ei peeta piisavalt prioriteetseks.

Kui sageli Te teete järgnevat?

Loodushoidlikkus/ sotsiaalsus

$\alpha = 0,85$

- osalemine keskkonnahoiuga seotud ühistegevustes
- keskkonnaorganisatsioonidele annetamine
- keskkonnahoiust lähtuvad poliitilised valikud
- arutlemine teistega keskkonnahoiu vajalikkuse üle
- tähelepanu juhtimine keskkonnahoiu vajalikkusele
- ökomärgisega kaupade ostmine (nii toit kui muud kaubad)
- vähendatud pakendiga kaupade eelistamine
- keskkonda liigselt kahjustavate ettevõtete toodete-teenuste vältimine

Ressursi- ja keskkonnasäästlikkus

$\alpha = 0,71$

- elektri ja kütte säästlik tarbimine
- kasutatud riiete ja tarbeesemete ostmine
- võimalikult pika kasutuseaga toodete ostmine
- asjade parandamine
- teadlik tarbimise vähendamine
- ohtlike jäätmete vastavasse kogumiskohta viimine

Kliimahoidlikkus

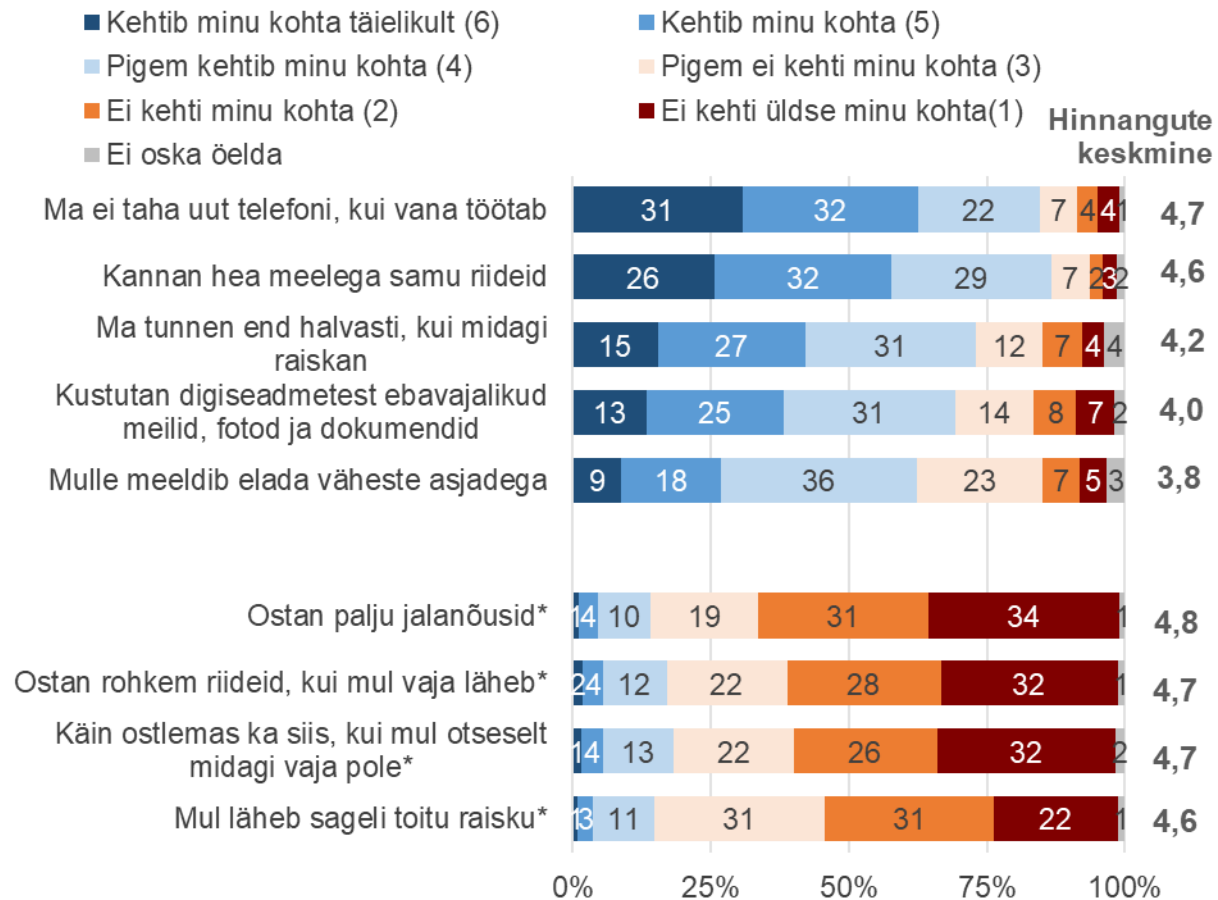
$\alpha = 0,6$

- reisimise teadlik vähendamine
- lihasöömise teadlik vähendamine
- ühekorrplastist vältimine (nii ühekordsed nõud kui pudelivesi)
- autosõidule teiste liiklemisviiside eelistamine

Kasinusega seotud käitumised

Kasinus (*frugality*) on konstrukt, mis peegeldab inimese pahameelt või nõrdimust (loodus)ressursside raiskamise üle.

Mil määral iseloomustavad Teid järgnevad väited?

Kasutati peamiselt Tapia-Fonllem et al 2013 kasinuskäitumiste skaala põhjal loodud skaalat, mida täiendati kahe kasinusega seotud hoiakut mõötva küsimusega (Fujii, 2006).

Faktorid:

Rahulolu olemasolevaga või olemasoleva lõpuni kasutamine (minimalistlikuma elustiili eelistaja / kerge pagasiga eluviis).

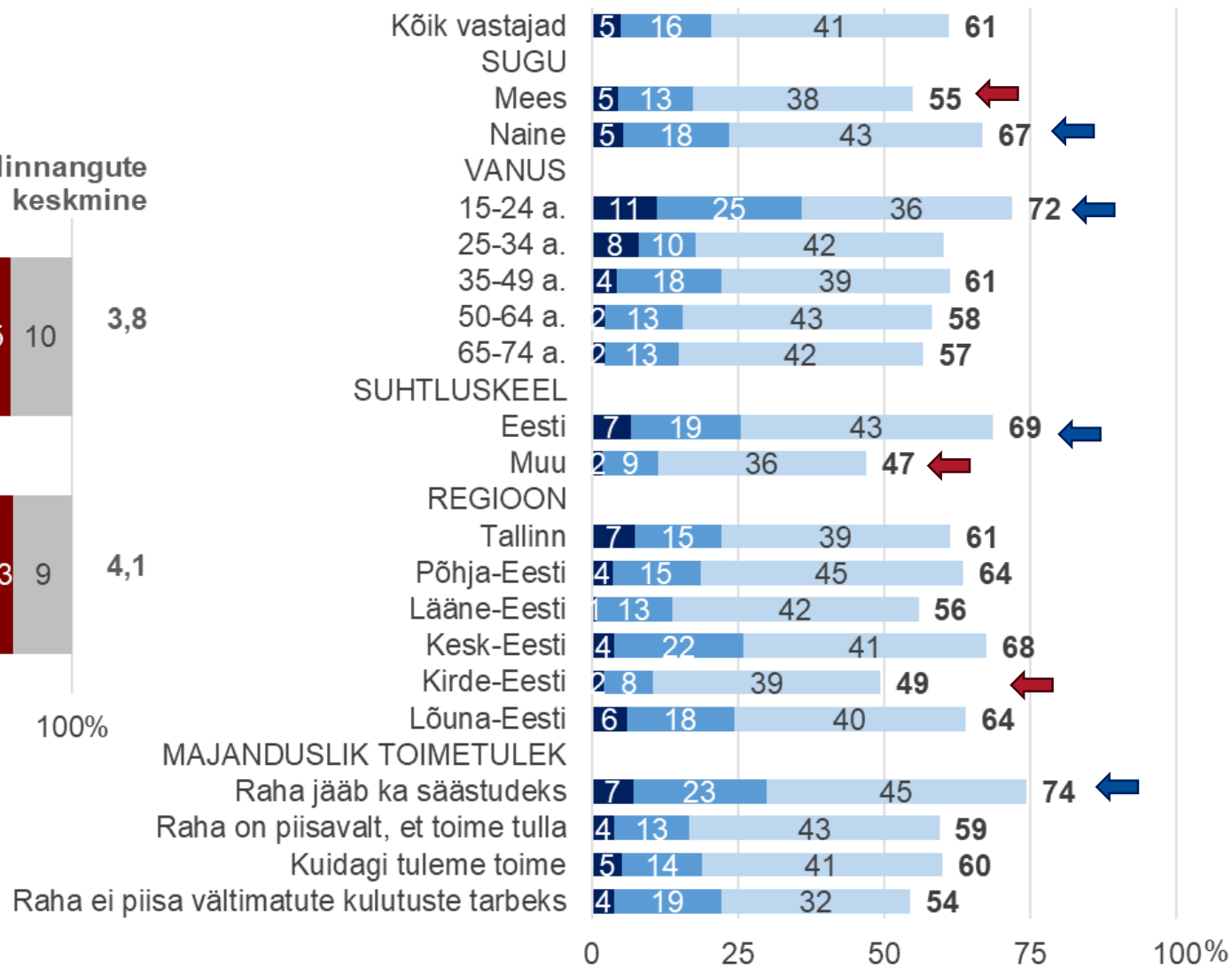
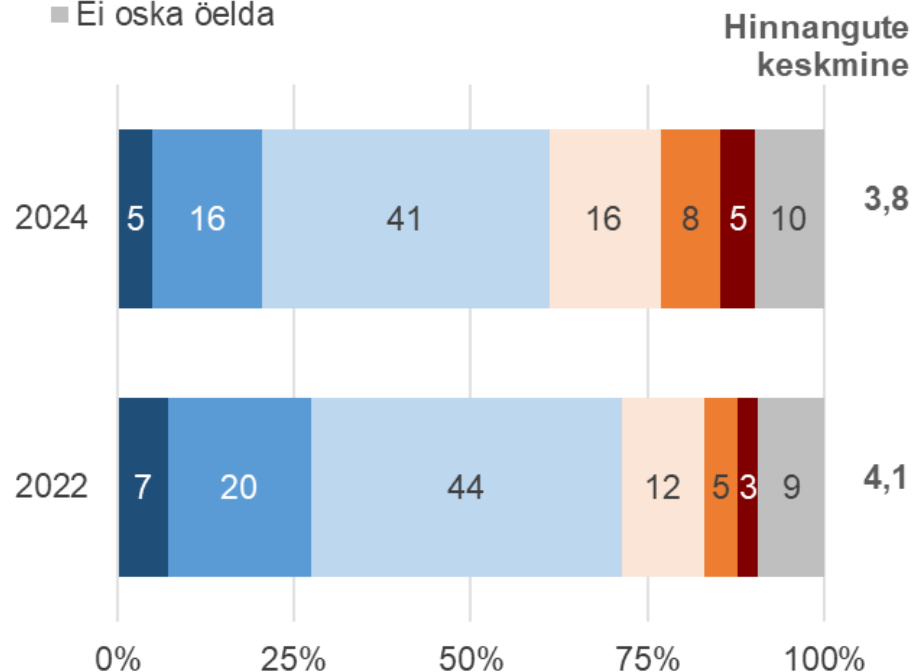
Ostlemise vältimine. See faktor väljendab rohkem vastumeelsust (üle)tarbimise suhtes.

Teadmistega ning muude keskkonnahoidlike käitumiste faktoritega on tugevamad seosed esimesel faktoril ("rahulolu olemasolevaga").

Tahe elada keskkonda hoidvamalt

Kas tahaksite elada keskkonda hoidvamalt kui praegu?

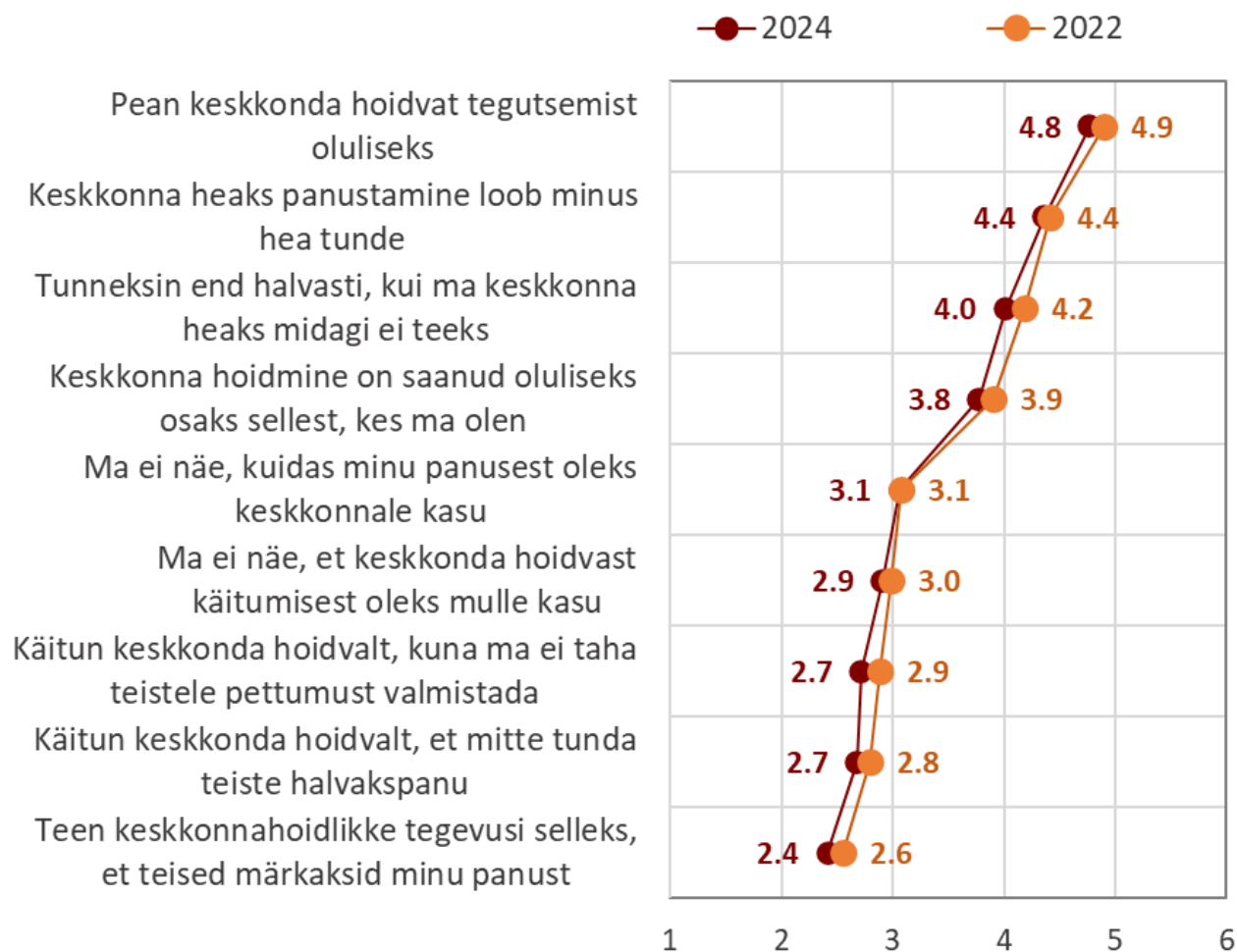
■ Väga tahan ■ Tahan ■ Pigem tahan ■ Kokku:

Keskkonnahoidlikuma eluviisi motivaatorid

Inimesed teevad keskkonda hoidvaid tegevusi erinevatel põhjustel. Mil määral nõustute järgnevate väidetega?

Kasutati Pelletier et al., 1998 skaala kohandatud versiooni.

Autonoomne motivatsioon

Uuringus mõõdetud keskkonnahoidliku käitumise ennustajatest tugevaim!

Kontrollitud motivatsioon

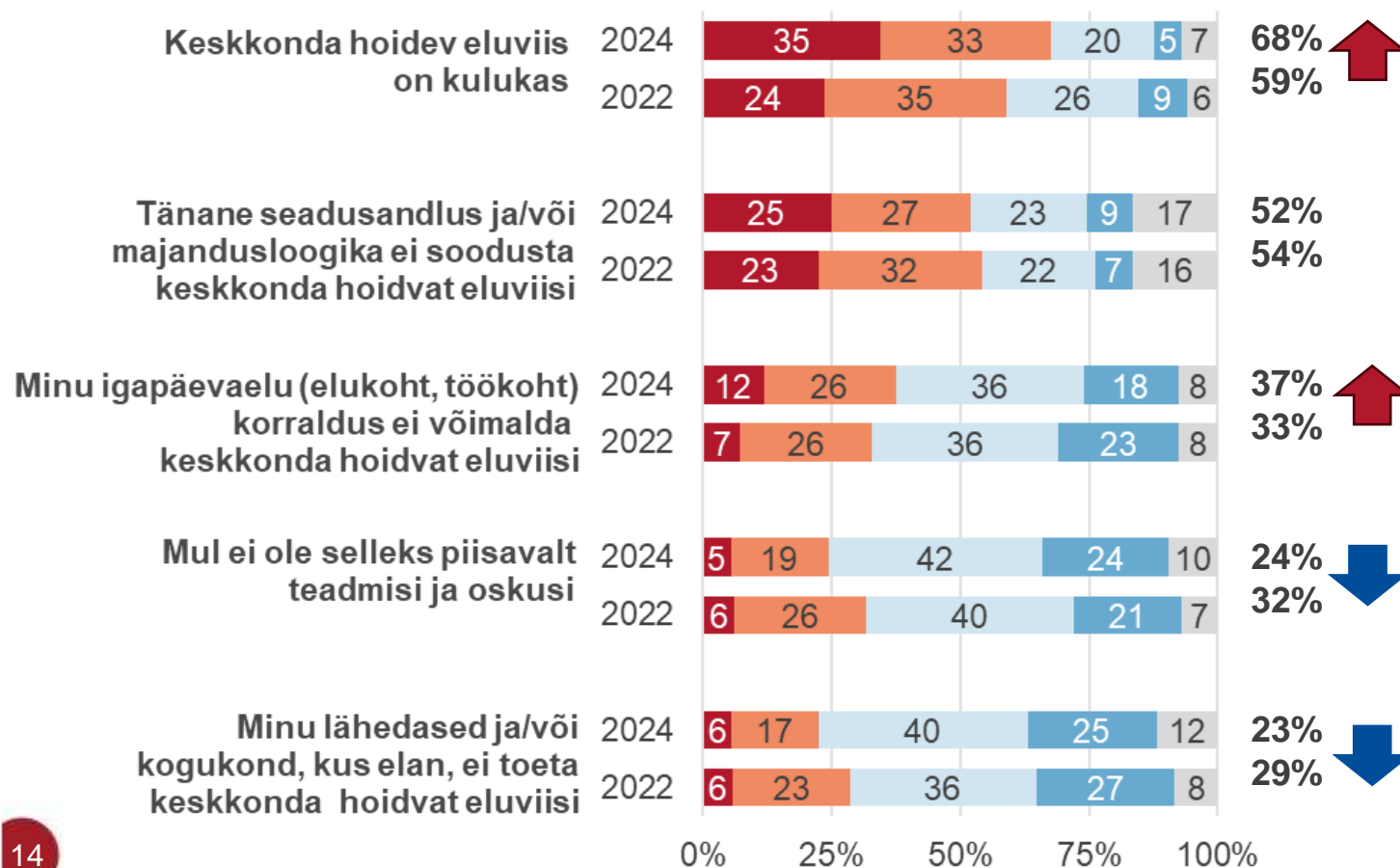
Võrreldes 2022. aastaga tunnetati 2024. aastal keskkonnahoidliku käitumise osas nii autonoomseid kui kontrollitud motivaatoreid veidi nõrgemana.

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvatud 6-palli skaalal, kus 6=täiesti nõus ja 1=üldse ei ole nõus. Skaala keskväärtsus on 3,5 palli.

Keskkonnahoidlikuma eluviisi takistused

- Kindlasti on takistuseks
- Pigem on takistuseks
- Pigem ei ole takistuseks
- Üldse ei ole takistuseks
- Ei oska öelda

Kindlasti/
pigem on
takistuseks:

Erinevaid takistusi tunnetavad vähem 50-74-aastased või kõrgharidusega inimesed.

Majanduslike toimetulekuraskustega inimesed peavad keskmisest sagedamini takistuseks keskkonda hoidva eluviisi (väidetavat) kulukust ning seda, et igapäevaelu korraldus ei võimalda keskkonda hoidvat eluviisi.

Teadmiste ja oskuste puudumist tunnetavad takistusena keskmisest sagedamini Kirde-Eesti elanikud.

Arusaamad argitegevuste keskkonnamõjust

Vastajail paluti anda hinnang järgnevatele olukordadele:

Kaks naabrit tegutsevad oma koduaias erinevalt: üks naaber niidab kogu muru igal nädalavahetusel, teine igal nädalavahetusel ainult väikse osa murust ja kogu muru paar korda aastas. Mis on võimalikud põhjused, miks teine naaber niidab suuremat osa murust harvemini?

Keskkonna hoidmisega (ökoloogia, liigirikkus, elurikkus, putukatele, pinnasele/taimedele/keskkonnale/niiskuse hoidmisele hea, muru kvaliteedi tõstmine, roheline mõtlemine, vähem müra, säästab energiat (elekter, kütus) jms) seostab vähest muruniitmist 45% küsitletutest (2022. aastal vastavalt 46% ja 2020. aastal 30%).

Kaks kolleegi lõunastavad igal tööpäeval koos. Üks neist võtab lihatoidu iga päev ja teine ainult kord nädalas. Mis on Teie arvates võimalikud põhjused ainult kord nädalas liha söömiseks?

Keskkonna hoidmisega seotud põhjusi seostas lihasöömise vähendamisega 23% vastajatest (2022. aastal 24,5%).

Siit järeldub, et hoolimata enesehinnangulisest (suhteliselt) kõrgest keskkonnateadlikkusest ei adu inimesed igapäevategevuste mõjusid keskkonnale – päriselulises kontekstis ei tunta alati ära keskkonda kahjustavaid tegevusi ega osata hinnata enda tegevuse seost ja mõju keskkonnale.

Paremate teadmistega inimesed raporteerisid ka keskkonnateadlikumaid käitumisi kõigis kolmes faktoris.

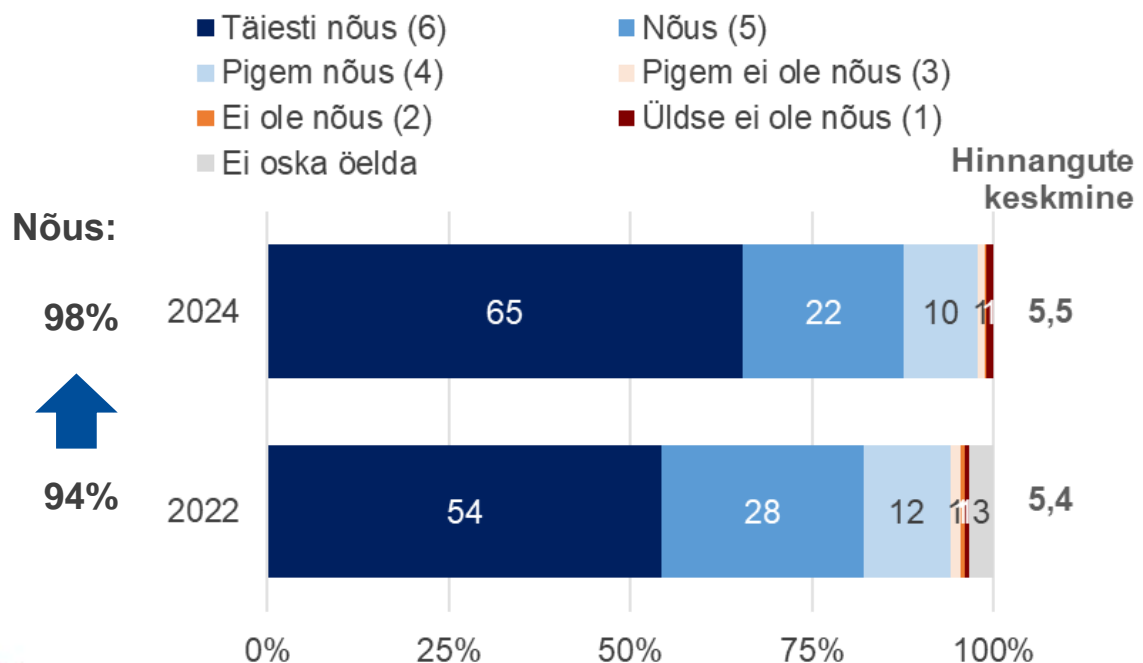

Arusaam looduse iseväärtusest

Looduse iseväärtuse kontseptsioon põhineb arusaamal, et loodusel on väärtus ka siis, kui sellest ei tõuse inimeste jaoks otsest kasu ning seetõttu on kõigil liikidel samaväärne õigus elule.

Kuivõrd nõustute väitega:

“Loodusel on väärtus ka siis, kui inimesed sellest otseselt kasu ei saa”?

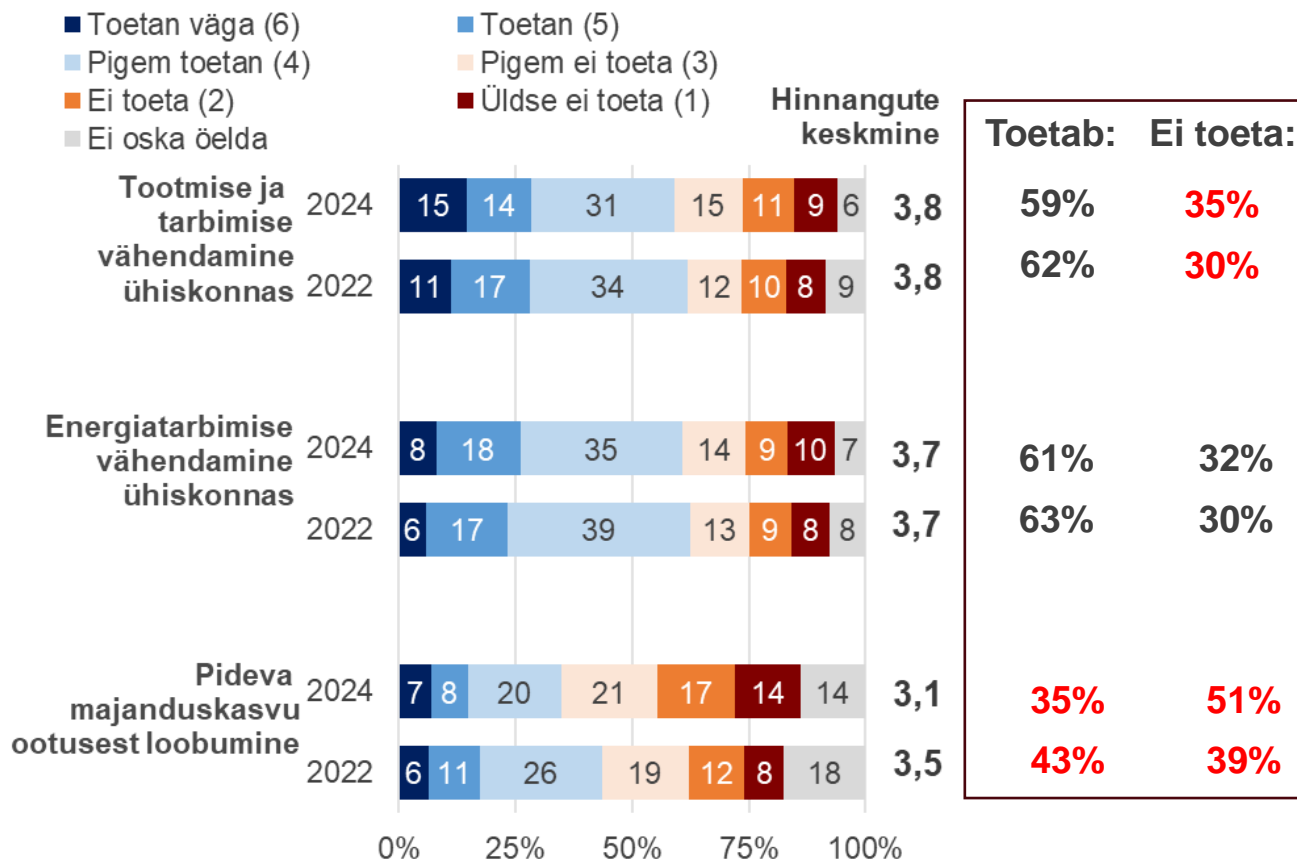

Looduse iseväärtuse tajumine seostus statistiliselt olulisel määral ka keskkonnakäitumiste faktoritega.

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvutatud 6-palli skaalal, kus 6=täiesti nõus ja 1=üldse ei ole nõus. Skaala keskvärtus on 3,5 palli.

Keskkonnahoidlike struktuursete muutuste toetamine

Kuivõrd toetate järgmisi ühiskondlikke muutusi?

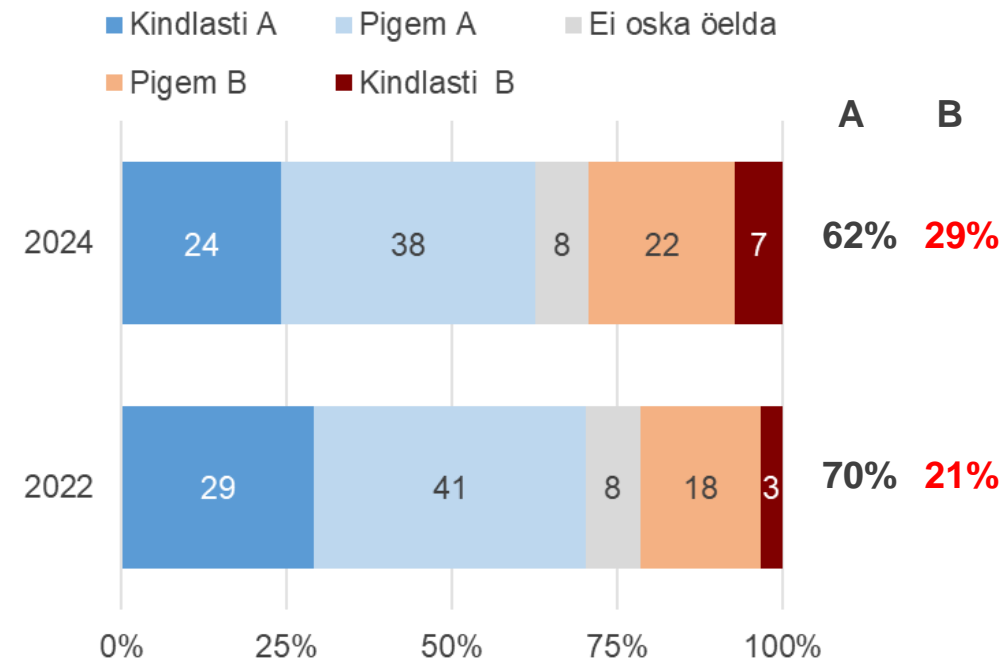
Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvatatud 6-palli skaalal, kus 6=toetan väga ja 1=üldse ei toeta. Skaala keskvärtus on 3,5 palli.

Prioriteedid majanduses

Millest on Teie arvates ühiskonnas majanduslikke otsuseid tehes olulisem lähtuda?

A. Et otsused ei kahjustaks teisi liike (sh neid, mida me veel ei tunne)

B. Et otsused oleksid majanduslikult kasulikud

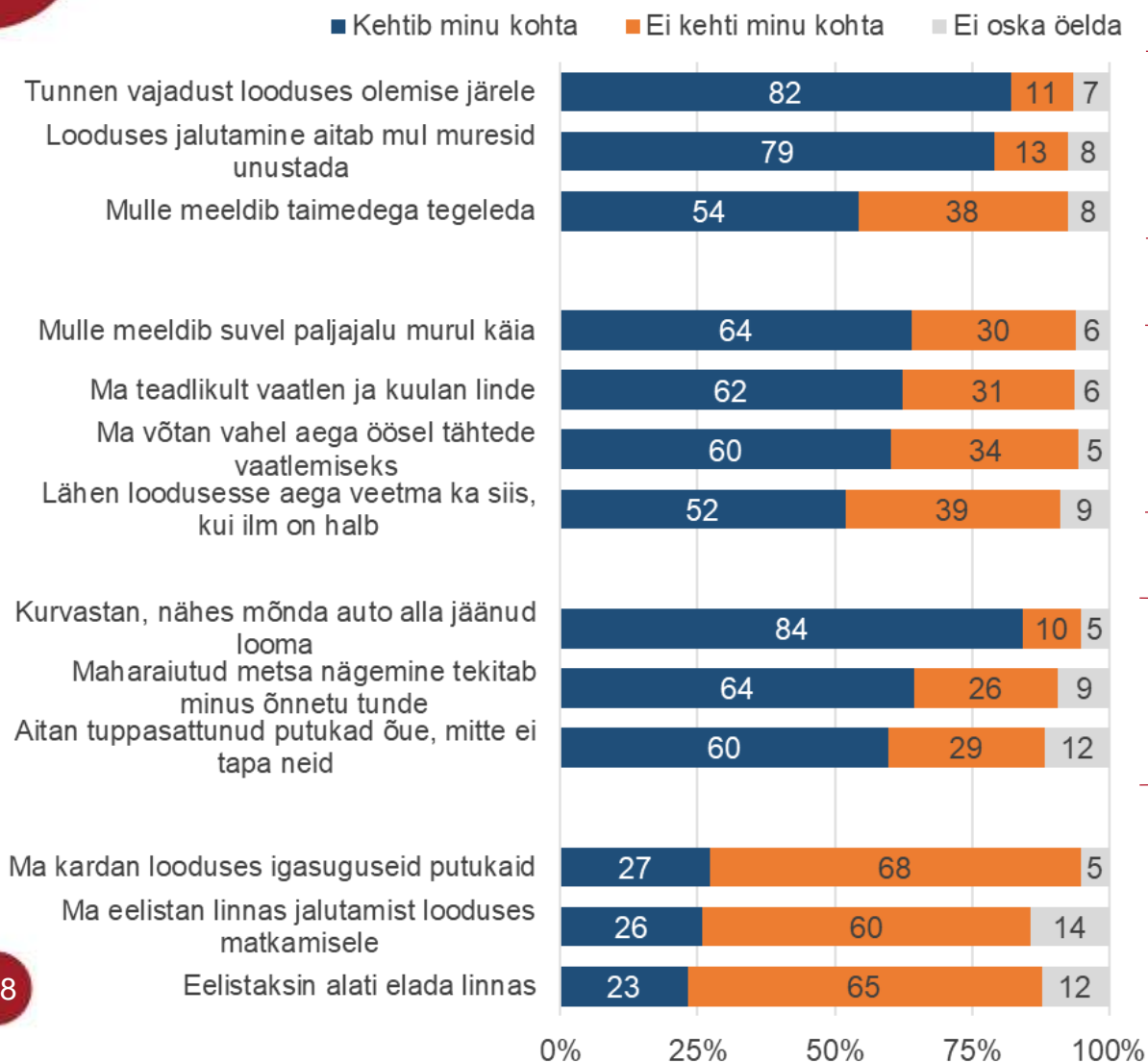
Neist, kes tootmise ja tarbimise vähendamist toetasid, oli 41% nõus ka oma sissetulekute vähenemisega.

Samuti seostus struktuursete muutuste toetamine keskkonnahoidlike käitumistega.

Tunnetatud seotus loodusega

Lühendatud ja kohandatud Brügger et al., 2011
küsimustikust

Palun hinnake, kas järgnevad väited kehtivad Teie kohta.

Faktoranalüüsi tulemusena eristusid 4 faktorit:

Loodus kui lõõgastaja

Inimestel, kellel on tugevam looduskontakt (mistahes faktoris), olid ka paremad keskkonnaalased teadmised

Igapäevane looduskontakt

Inimesed, kellel on tugevam looduskontakt, raporteerisid ka enam keskkonnahoidlikke käitumisi

Elusolendite hoidmisele suunatud looduskontakt.

Loodus kui minu elukeskkond

Epistemoloogilised uskumused

Koostatud Schommer, 1990; Shraw, Bendixen, & Dunkle, 2002; Wood & Kardash, 2002 koostatud skaalade põhjal

Palun hinnake keskkonnaga seotud info kontekstis, kuivõrd nõustute allolevate väidetega.

Andke hinnang 5-palli skaalal, kus 5=täiesti nõus ja 1=üldse ei ole nõus.

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvatatud 5-palli skaalal, kus 5=täiesti nõus ja 1=üldse ei ole nõus. Skaala keskväärts on 3 palli.

Eristus 2 faktorit:

Mõistmine eeldab pingutust ehk kalduvus eelistada keerukamaid mõttekäike.

Teadmised peaksid olema lihtsad ehk kalduvus eelistada lihtsamaid mõttekäike.

Mida vähem eelistasid inimesed lihtsustusi, seda paremad olid nende keskkonnaalased teadmised.

Inimesed, kes arvavasid, et õppimine ja mõistmine eeldab pingutamist, raporteerisid enam keskkonnahoidlikke käitumisi

Järeldused (1)

Elanike **keskkonna-alased teadmised paranenud** (nt teadlikkus kliimamuutuste tagajärgedest ning võimalustest neid muutusi leevendada). Samuti on elanike arusaam keskkonnahoidlikkuse olemusest tasapisi liikumas keskkonnakahjude tagajärgedega tegelemiselt (nt prügi sorteerimine) **kahjude ennetamisele** (nt tarbimise piiramine). See osutab, et vähemalt selles aspektis on keskkonnaprobleemide mõistmine muutunud teadusmõistelisemaks ja süsteemsemaks.

Keskkonnahoidlike käitumisviiside levimus elanikkonnas võrreldes 2022. aastaga oluliselt muutunud pole.

Vähenenud on toetus keskkonnahoidlikele struktuursetele muutustele ning vähenenud inimeste isiklik tahe muuta oma eluviisi keskkonnahoidlikumaks. Olukorras, kus majanduslangus on pikalt kestnud, väheneb elanike valmidus teha keskkonnahoiu nimel oma majanduslikus heaolus (veel rohkem) järeleandmisi. Keskkonnahoidlikku eluviisi peetakse kulukaks, mis võib olla põhjuseks, miks majandusliku heaolu vähenedes seda senisest vähem tähtsustatakse.

Mure oma kodukoha keskkonna seisundi üle on vähenenud – kas märk sellest, et tunnetatakse keskkonna seisundi paranemist?

Mure on vähenenud ka globaalsete kliimamuutuste üle (kuigi teadlikkus kliimamuutuste tagajärgedest on pigem paranenud) – põhjuseks võib olla see, et julgeoleku- ja majandusprobleemid on mure keskkonnateemade üle (ajutiselt) tahaplaanile tõrjunud; samuti pole välistatud see, et globaalsete keskkonnaprobleemide kompleksust tajudes tunnetatakse enda võimalusi neid mõjutada liiga vähestena, mistõttu loobutakse ka muretsemast.

Järeldused (2)

- **Esmakordselt ilmnesid sisuliselt selgemad keskkonnahoidlike käitumiste faktorid**; need erinevused tunduvad olevat kantud selgemast keskkonnahoidlikust maailmavaatest – eristuvad nn loodushoidlike-sotsiaalseid, kliimahoidlike ja ressursisäästlike käitumisi eelistavad inimesed.
- Keskkonnahoidlike tegevuste faktorid seostuvad veidi erinevalt muude teguritega – teisisõnu inimesed, kes teevad enam ühtesid või teisi keskkonnahoidlike tegevusi, on erinevad ka muudes aspektides – näiteks nn loodushoidlik-sotsiaalne faktor seostub veidi enam ületarbiva elustiiliga ja nn ressursisäästlik faktor enam kontrollitud motivatsiooniga.
- Analüüsides joonistuvad välja keskkonnahoidlikkuse olulised eeldused, milleks on **teadmised, küpsemad epistemoloogilised uskumused, seotus loodusega ning (autonoomne) motivatsioon**. Kõigist muutujatest oli käitumise faktoritega kõige tugevamalt seotud neist viimane, ehk autonoomne motivatsioon.
- Teisisõnu, **olulisim käitumiste ennustaja paistab olevat inimese tunne, et keskkonnahoidlikkus ei ole talle peale surutud, vaid tema enda mõtestatud valik, mis on talle isiklikult oluline ja mida tehes tunneb ta just seetõttu end hästi**.

Valik soovitusi/ideid, mis tõukuvad nii uuringuandmetest kui ka teaduskirjandusest

- Teaduse tegemise **protsesside** inimestele lähemale toomine, **teadmiste arengu ja muutumise üle laiem arutlemine**, sh harrastusteaduse edendamine, sh kaasates inimesi mitte ainult teadustöö tehnilisse-, vaid ka mõtlemisprotsessi
- **Lineaarsete ja põimsüsteemide olemuse ja erinevuste** sõnaselgemalt teadvustada aitamine, toetudes selleks uuringutele, mis keskenduvad põimsüsteemide tõhusa õpetamise meetoditele
- Panustamine sellesse, **et looduskontakti võimalused ei väheneks, vaid suureneks**, sh noorema vanuserühma hulgas (et loodusesse minek ei eeldaks elupaigast kaugele sõitmist).
- Oluliste keskkonnakäitumiste mudeldamine riigi poolt, sh **ressursihoidlik** käitumine
- Sõnumite-keskkonnakujunduste ülesehitamine nii, et need samaaegselt a) arendaks **teadmist** ja b) toetaks **motivatsiooni** (sh ei survestaks) ning c) **eneseregulatsiooni**
- Tasub märgata, et majanduslike struktuursete muutuste toetajatest umbes **40% on nõus ka isiklike sissetulekute vähenemisega** – ja seda enam, mida paremal järjel nad on. Mida see teadmine meile ütleb?
- **Kommunikatsioonist interaktsiooniks** – mõelda, kuidas sõnumite puhul suurendada nende vastuvõtjate konstruktiivset kaasatust ja väljendada enam **huvi ja uudishimu sõnumi saajate mõtete vastu**
- **Keskkonnahoidliku eluviisi elitaarsusmüüdi** lammutamine

Pool-naljaga, aga natuke ka tõsiselt:

- Mis värk on putukatega? Putukate riiklik mainekujundus on nõrk!